

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

שילוב תלמידים עם אפרקסיה של הדיבור בילדות – תשע"ט

מידע אודות אפרקסיה של הדיבור בילדות (ללא תחלואה כפולה), והצעה להשתלבות תלמידים.

תוכן המסמך :

1. מבוא
2. השתלבות במערכת החינוך
- 2.1 נוהל קבלת תמיכה ממשאבי החינוך המיוחד
- 2.2 תהליך ההתערבות
3. ביבליוגרפיה

*מסמך זה בתוקף לשנת הלימודים תשע"ט (לקראת תש"פ).

1. מבוא

אפרקסיה של הדיבור בילדות (**Childhood Apraxia of Speech (CAS)**) הינה מוגבלות נוירו התפתחותית המאופיינת בקושי בהשגת דיוק ועקביות של התנועות הרצוניות העומדות בבסיס הפקת הדיבור (ASHA 2007; Meulen, 2001). בעקבות התכנון הלקוי, מופיעים תהליכים פונולוגיים שגויים ומובנות הדיבור ירודה מאד. הילדים מפיקים את המילים באופן שגוי כך שהמילה המופקת עשויה להישמע שונה מאד ממילת המטרה, עד כדי כך שהמאזין לא יצליח להבין את המסר.

ילדים אלו חווים, תסכול משמעותי עקב הקושי להביע עצמם באופן מובן לסביבתם. גם בקרב ההורים ניכר תסכול רב וקושי בהתאמת המענה המתאים לילדיהם. מעבר לכך הם עשויים אף לחוות קשיים רגשיים וחברתיים על רקע הקושי ליצור תקשורת נאותה וחברויות עם בני גילם (רום, צור וקרייזר, 2010).

אפרקסיה של הדיבור בילדות קיבלה הכרה על ידי ASHA (American Speech Language Hearing Association), ב- DSM 5. כיום אפרקסיה נכללת בתוך קבוצת תופעות ה- DCD (Coordination Developmental Disorder) כשמדובר באפרקסיה מוטורית. כאשר מדובר באפרקסיה של הדיבור בילדות, המתוארת כתופעה נפרדת, היא נכללת בתוך קבוצת ה- SSD (sound speech disorders) - (אגודה לקלינאי תקשורת, 2013).

כמו כן, עד היום עדיין לא הושגה תמימות דעים באשר להגדרת אפרקסיה של הדיבור בילדות (CAS) ומאפייניה או/ו עריכתם וקטלוגם של הסממנים במערכת מובנית וסדורה.

ילדים עם אפרקסיה של הדיבור בילדות אמנם מבינים שפה, אך קיים אצלם פער משמעותי בין יכולת הבנת השפה והיכולת להביע עצמם באופן מובן לסביבתם. הקושי מתמקד ביכולת להפיק תנועה מעודנת ומדויקת לצורך הפקת הדיבור. מוגבלות זו, הנה אחת מהמוגבלויות החמורות בתחום הדיבור, ומתבטאת בכך שרצף ההגייה התקין נמוך מ-50% בהשוואה למצופה מבני גילם (רום, צור וקרייזר, 2010). יצוין, כי קיים רצף של חומרת המוגבלות בין אלו שלא ניתן כלל להבין את דיבורם, ואחרים שניתן יהיה להבין באופן חלקי את המבטים שהפיקו ובנוסף לכך חשוב לשים לב כי רבים מהילדים עם האפרקסיה חווים גם לקות פונולוגית בשל המשוב הפנימי הלקוי, המשפיע על מודעות פונולוגית ויותר מאוחר גם על הכתיבה והקריאה. (טובול-לביא, 2005).

מדינת ישראל

משרד החינוך

המינהל הפדגוגי

אגף א' חינוך מיוחד

2. השתלבות במערכת החינוך

לתלמידים עם אפרקסיה של הדיבור בילדות, פוטנציאל גבוה להשתלב בתוך מערכת החינוך הרגילה, על רקע היכולות הקוגניטיביות הטובות שלהם. הדבר דורש תכנית התערבות, תמיכה והתאמות שיסייעו להם להשתלב בסביבה הלימודית- חברתית.

2.1 נוהל קבלת תמיכה ממשאבי החינוך המיוחד

1. הצוות החינוכי יקיים שיח עם הוריו של תלמיד המאותר עם מוגבלות בתחום הדיבור וחשד לאפרקסיה של הדיבור בילדות. במידה ועדיין לא קיימת אבחנה, יש לפנות אל קלינאית תקשורת לקבלת אבחון מקיף.
2. עם קבלת המידע מהגורם המאבחן ועל רקע קשיים משמעותיים בתפקוד, יבחן הצוות של המסגרת החינוכית בה לומד התלמיד, בשיתוף ההורים ומומחית תחום קלינאי תקשורת מטעם המת"א את הצורך להפניה של התלמיד לוועדת שילוב¹.
3. במידה והתלמיד ימצא זכאי בוועדת השילוב, יוחלט על סוגי התמיכות המקצועיות אשר יינתנו לו. במידת הצורך ובמקרה שהתמיכות אינן מספיקות בשל רמת התפקוד, יופנה לדיון בוועדת חריגים באגף לחינוך מיוחד לקבלת תמיכות נוספות.
4. תלמיד אשר יופנה לוועדת חריגים (באגף לחינוך מיוחד) וימצא זכאי לסל אישי, יוכל לקבל מסוגי התמיכות המפורטות להלן:
  - טיפול שבועי עם קלינאית תקשורת /או הדרכה של מומחית תחום קלינאי תקשורת מטעם המת"א
  - תמיכה של עובד הוראה ממקצועות בריאות אחרים
  - תמיכה מסוג סייעתסוגי התמיכות ייקבעו על ידי מומחית תחום קלינאות תקשורת יחד עם מומחית תחום בגן או בבית הספר ובשיתוף ההורים.
5. באחריות מנהלת המת"א או מי מטעמה לפנות במידת הצורך לוועדת חריגים. הבקשה תשלח עד ה-9 במאי בכל שנה, לאגף א' לחינוך מיוחד (פירוט הנוהל מצורף בנספח למסמך זה). **הזכאות היא לשנת לימודים אחת בלבד.**
הוועדה תתכנס בין התאריכים 20-10 במאי בכל שנה.
6. ההפניה לוועדת חריגים לצורך קבלת זכאות תעשה בכל שנה מחדש, בהתאם לצורך.
7. לאחר קבלת הזכאות, יגבש הצוות החינוכי- טיפולי, תכנית לימודים אישית בשיתוף הורי התלמיד. התכנית תכלול את פרופיל התלמיד ואת המטרות האישיות שלו. התכנית תכלול את מטרות עבודתה של קלינאית התקשורת עם התלמיד ודרכי יישומן גם על ידי צוות המסגרת החינוכית.

מדינת ישראל

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך מיוחד

2.2 תהליך ההתערבות

נמצא כי, התערבות אפקטיבית עבור תלמידים עם אפרקסיה של הדיבור בילדות הנה התערבות יחידנית אינטנסיבית של 3-5 פעמים בשבוע (אגודה לקלינאי תקשורת, 2013), תוך קידום היעדים במהלך שיגרת יום הלימודים ובשעות אחר הצהריים. מומלץ כי טיפול שבועי על ידי קלינאית התקשורת יתרחש בסביבה טבעית, ככל האפשר, כדי להקל בהמשך על יכולת ההכללה והיישום בחיי היום יום. לאחר בניית התכנית, תערך ההתערבות על ידי הצוות החינוכי-טיפולי הכולל קלינאית תקשורת, גננת/מחנכת, סיינת, בהשתתפות ההורים ובהדרכת מומחית תחום קלינאי תקשורת מטעם המת"א. הגננת או המחנכת תתכלל את העשייה ותקדם את יישומה. מודל העבודה יתבצע על סמך המודל המשותף לעבודה של מורה/גננת וקלינאית תקשורת ([קישור](#))

מטרות העבודה המשותפת של הצוות החינוכי עם התלמיד:

1. תרגול יומי יחידני על ידי הצוות המטפל
  2. יישום ההמלצות המקצועיות, במהלך היום והפעילויות בגן
  3. תיווך ותמיכה בנוגע למובנות הדיבור של התלמיד
  4. תיווך חברתי בשעת הצורך
- כל אלו, על פי הנחיית קלינאית התקשורת, ובתיאום עם הגננת/מחנכת בהתייחס לתכני הלימוד

3. ביבליוגרפיה

בן-דוד, א', טובול-לביא, ג', נחמני, א' ובן-סעיד לימור, ע' (2013). נייר עמדה של האגודה הישראלית של קלינאי התקשורת - אפרקסיה של הדיבור בילדות. האגודה הישראלית לקלינאי תקשורת. אינטרנט. טובול-לביא, ג', (2005). הפונולוגיה של ילדים דיספרקסיים דוברי עברית. עבודת דוקטורט, החוג לבלשנות, אוניברסיטה העברית.

רוס, א', צור, ב', וקרייזר, ו' (2010). שפה וקוץ בה, לקויות תקשורת שפה ודיבור אצל ילדים. תל אביב: מכון מופת.

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed., text rev.). Washington, DC: Author.

נכתב על ידי:

יערה גרינשטיין, עינת פולק, ציפי אלדן, אלכס מלול וצינה יואלי - מדריכות ארציות באגף א' חינוך מיוחד
פנינה אל-תר ומימי פלצי - מפקחות ארציות המינהל הפדגוגי אגף א' חינוך מיוחד

¹ במחוז צפון בשנה"ל תשע"ט - יש לפעול על פי הנחיות יישום תיקון חוק החנ"מ. הפניית התלמיד לוועדה רב מקצועית או לוועדת זכאות ואפיון תיבחן על פי תפקודו של התלמיד